

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΠΕΡΓΙΑΣ

Υ Π Ο Μ Ν Η Μ Α

ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΡΓΑΤΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Η ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	σελ. 2
II. Η ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΥΠΟΝΟΜΕΥΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΑΠΕΡΓΙΑΣ	σελ. 3
III. Η ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΗ ΑΠΟΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΑΠΕΡΓΙΑΣ	σελ. 6
IV. ΕΠΙΛΟΓΟΣ	σελ. 8

I. Η ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

1. Το Ελληνικό Σύνταγμα στο άρθρο 23 παρ.2 αναγνωρίζει ανεπιφύλακτα το δικαίωμα απεργίας. Ορίζει ότι: *«Η απεργία αποτελεί δικαίωμα και ασκείται από τις νόμιμα συστημένες συνδικαλιστικές οργανώσεις για τη διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών και εργασιακών γενικά συμφερόντων των εργαζομένων».*

Εντούτοις, το συνταγματικά κατοχυρωμένο αυτό δικαίωμα εν τοις πράγμασι καταλύεται με εσφαλμένες νομικές ερμηνείες, με τη νομολογιακή απορρύθμισή του και τη πρόσφατη νομοθετική παρέμβαση στον τρόπο λήψης της σχετικής απόφασης στα πρωτοβάθμια σωματεία. Με τη νομοθετική αυτή παρέμβαση επέρχεται σημαντική μεταβολή στο ν. 1264/1982 , μετά από 35 χρόνια εφαρμογής του νόμου.

2. Η απεργία ως δικαίωμα, αλλά και ως μέσο του εργατικού αγώνα, έχει ως άμεσο αποτέλεσμα - και ταυτόχρονα συστατικό στοιχείο της έννοιάς της - την πρόκληση ζημίας άμεσης στον εργοδότη ή έμμεσης στο κράτος (σε περίπτωση που αποδέκτης των αιτημάτων της είναι η κυβέρνηση, η οποία επεμβαίνοντας στην οικονομία καθορίζει τις εργασιακές σχέσεις).

Η νομοθετική θέσπιση περιορισμών της απεργίας , αλλά και όλη η μνημονιακή νομοθεσία των τελευταίων χρόνων, καταλυτική των εργασιακών δικαιωμάτων, προδιαγράφουν τα όρια της νόμιμης άσκησης του σχετικού απεργιακού δικαιώματος, στο οποίο ορθώνεται σειρά νομοθετικών απαγορεύσεων. Με τον τρόπο αυτό αποδυναμώνεται το δικαίωμα και καθίσταται προβληματική για τους εργαζόμενους η προσφυγή στην απεργία.

3. Υπολογίζεται ότι τουλάχιστον 95% των δικαστικών αποφάσεων που έχουν κρίνει απεργίες, δέχτηκαν ότι αυτές ήταν παράνομες και διέταξαν την διακοπή τους. Όπως μάλιστα δέχεται η νομολογία των δικαστηρίων, μπορεί να απαγορευθεί και η επανάληψη απεργιών στο μέλλον με τα ίδια ή παρόμοια αιτήματα, παρά το γεγονός ότι θα πρόκειται για απεργίες με διαφορετική ταυτότητα, λόγω των, αυτονόητα, διαφορετικών συνθηκών άσκησης του δικαιώματος. Εξάλλου κατά των απεργών, σε περίπτωση παράβασης της απαγόρευσης, συχνά απειλούνται χρηματικές ποινές και προσωπική κράτηση, επιπλέον δε οι απεργοί μπορεί να υποχρεωθούν να

αποζημιώσουν τον εργοδότη, δηλαδή να αποκαταστήσουν τη ζημιά του από την «παράνομη» ή «καταχρηστική» απεργία.

4. Με την κατάσταση που έχει πλέον διαμορφωθεί δεν είναι δυνατό να μιλάμε για περιορισμούς του δικαιώματος απεργίας ή για αυστηρή νομολογία. Στην πραγματικότητα πρόκειται για κατάργηση του δικαιώματος απεργίας.

Ειδικότερα ως προς το απεργιακό δικαίωμα έχει διαμορφωθεί στις πρόσφατες δεκαετίες η ακόλουθη κατάσταση:

II. Η ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΥΠΟΝΟΜΕΥΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΑΠΕΡΓΙΑΣ

Το δικαίωμα της απεργίας υπόκειται σε αυστηρούς νομοθετικούς περιορισμούς που δυσχεραίνουν στην πράξη την άσκησή του. Η αυτονομία των συνδικάτων ως προς την επιλογή των μέσων, του τρόπου, του χρόνου και κάθε άλλης λεπτομέρειας της άσκησης των συλλογικών εργατικών αγώνων, περιορίζεται από την υποχρέωση τήρησης όλων των νομοθετικών περιορισμών, ουσιαστικών και διαδικαστικών, στην άσκηση του δικαιώματος της απεργίας.

Προβλέπονται νομοθετικά πολλοί και λεπτομερείς όροι νομιμότητας, έτσι ώστε είτε να γίνεται δύσκολη ή σχεδόν αδύνατη η σύννομη κήρυξη της απεργίας, είτε να προδικάζεται η απαγόρευσή της ως παράνομης. Γραφειοκρατικές διαδικασίες, τυπολατρικές προβλέψεις και αδικαιολόγητες λεπτομερείς διατυπώσεις κάνουν τα όρια της νομιμότητας ασφυκτικά και δημιουργούν λόγους για να κηρύσσεται η απεργία παράνομη. Έτσι:

α/ Με το άρθρο 19 του ν.1264/82 (όπως τροποποιήθηκε με τους ν.1915/90 και 2224/94), καθορίζεται λεπτομερέστατα και επακριβώς αυστηρή διαδικασία για τη λήψη της απόφασης για απεργία. Η παράβαση οποιασδήποτε από τις διαδικαστικές διατυπώσεις, δημιουργεί κίνδυνο κήρυξης της απεργίας παράνομης. Απαιτείται π.χ. για την κήρυξη της απεργίας στις πρωτοβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις απόφαση γενικής συνέλευσης (το ίδιο ισχύει και για τις δευτεροβάθμιες και τριτοβάθμιες οργανώσεις των δημόσιων υπαλλήλων). Οποιαδήποτε ασήμαντη παρατυπία στη λήψη της απόφασης αρκεί για να χαρακτηριστεί όλη η απεργία παράνομη, άσχετα με

την πραγματική θέληση των εργαζομένων και την πραγματική συμμετοχή τους στην απεργία.

Ήδη κατ' επιταγή των διεθνών δανειστών προκειμένου να κλείσει η τρίτη αξιολόγηση, η Βουλή καλείται να ψηφίσει διάταξη, που προβλέπει αυξημένη σε πάνω από το 50% απαρτία των ταμειακά εντάξει μελών των πρωτοβάθμιων σωματείων κατά τη Γενική Συνέλευση για τη σύννομη λήψη της απόφασης για απεργία.

Στο καθεστώς πρωτοφανούς εργασιακής ανασφάλειας των εργαζομένων στις επιχειρήσεις και υπό την απειλή της απόλυσης, απαρτία τέτοιου μεγέθους θα είναι πλέον σχεδόν ανέφικτη. Επομένως η απεργία θα θεωρείται παράνομη a priori για τη μέγιστη πλειονότητα των πρωτοβάθμιων συνδικαλιστικών οργανώσεων.

Οι συνέπειες αυτής της ρύθμισης για το δικαίωμα της απεργίας θα είναι καταλυτικές, αφού θα καθιστά περίπου αδύνατη την άσκησή του contra στο άρθρο 23 παρ. 2 του Συντάγματος για την αποτελεσματική προστασία και άσκηση του δικαιώματος απεργίας. Γιατί, όπως είναι γνωστό, στο άρθρο 23 παρ. 2 του Συντάγματος προβλέπονται περιορισμοί του δικαιώματος απεργίας, ωστόσο στο τελευταίο εδάφιο του άρθρου 23 παρ. 2Σ τίθεται ένας κρίσιμης σημασίας αντιπεριορισμός: «Οι (προβλεπόμενοι στην παρ. 2) περιορισμοί ... δεν μπορούν να φθάνουν έως την κατάργηση του δικαιώματος της απεργίας ή την παρεμπόδιση της νόμιμης άσκησής του.» (Άρι Καζάκου, Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, 2013, Γ' έκδοση, σελ. 207)

β/ Με τον νόμο καθορίζονται επίσης ειδικές διατυπώσεις δημοσιότητας πριν από την απεργία και επιβάλλεται στις συνδικαλιστικές οργανώσεις ειδική υποχρέωση προειδοποίησης της εργοδοτικής πλευράς. Η παράβαση της προθεσμίας για την προειδοποίηση, έστω και για λίγες μόνον ώρες, καθιστά παράνομη την απεργία. Στο ίδιο αποτέλεσμα οδηγεί και η μη τήρηση των προβλεπόμενων διατυπώσεων κατά την προειδοποίηση ή η γνωστοποίηση σε μερικούς και όχι όλους τους οριζόμενους αποδέκτες (για τους δημόσιους υπαλλήλους στο Υπουργείο Οικονομικών- το εποπτεύον Υπουργείο και τη διοίκηση του αρμόδιου φορέα) παρόλο που για την ουσιαστική γνώση αρκεί η προειδοποίηση ενός. Κι όλα αυτά ακόμη και στις περιπτώσεις που η πραγματική γνώση του εργοδότη και της κυβέρνησης για την πρόθεση κήρυξης απεργίας και τα αιτήματά

της, πρέπει να θεωρείται δεδομένη, ιδίως όταν έχει γίνει γνωστή η κήρυξη της απεργίας από ανακοινώσεις στα ΜΜΕ.

γ/ Τέλος με νόμο προβλέπεται ειδική διαδικασία για τον ορισμό προσωπικού ασφαλείας. Αν οι διατάξεις για το προσωπικό ασφαλείας δεν τηρηθούν κρίνεται αναπόφευκτα παράνομη όλη η απεργία χωρίς, σε πολλές περιπτώσεις, να λαμβάνεται υπόψη από τα δικαστήρια, κατά την ορθότερη άποψη, η πραγματική παρουσία προσωπικού, ικανού να καλύψει τις έκτακτες ανάγκες που έχει σκοπό να εξυπηρετήσει η παρουσία του προσωπικού ασφαλείας.

δ/ Οι σύντομες προθεσμίες που ισχύουν για τις απεργιακές διαφορές επεκτάθηκαν με το άρθρο 20 του ν. 4472/2017 και στις διαφορές από την εφαρμογή του άρθρου 656 ΑΚ σε περίπτωση κήρυξης απεργίας στην επιχείρηση.

Δομικό χαρακτηριστικό του ελληνικού δικαίου της απεργίας είναι και η απαγόρευση της ανταπεργίας, του αντίπαλου δηλαδή προς την απεργία δικαιώματος της εργοδοτικής πλευράς. Ενώ το άρθρο 22 παρ. 2 ν. 1264/82 απαγορεύει ρητά την ανταπεργία, ωστόσο, μέσω μιας ειδικής ερμηνευτικής εκδοχής για τον κίνδυνο λειτουργίας της εκμετάλλευσης, το άρθρο 656 ΑΚ λειτουργεί ως υποκατάστατο της ανταπεργίας, καταστρατηγώντας την απαγόρευση του άρθρου 22 παρ. 2 ν. 1264/82. Γιατί λειτουργικά ισοδύναμο προς την απαγορευόμενη ανταπεργία μέσο είναι η μετακύλιση του κινδύνου λειτουργίας της εκμετάλλευσης στους εργαζομένους σε περίπτωση μερικής απεργίας, απεργίας δηλαδή στην οποία δεν συμμετέχουν όλοι οι εργαζόμενοι, ή απεργίας σε τρίτη επιχείρηση, ή σε περίπτωση απεργίας με τη μορφή στάσεων εργασίας για το διάστημα μεταξύ δύο στάσεων εργασίας, που καθιστούν αδύνατη τη λειτουργία της επιχείρησης ή την αποδοχή της εργασίας των μη απεργών (άρθρο 656 ΑΚ). Κατά την μάλλον κρατούσα στη νομολογία των δικαστηρίων (όχι όμως και στη θεωρία) αλλά μη ορθή άποψη, σε περίπτωση απεργίας η αδυναμία του εργοδότη να απασχολήσει τους μη απεργούς ή το ασύμφορο της λειτουργίας της εκμετάλλευσης λόγω της απεργίας καταλογίζεται στην εργατική πλευρά, (στη σφαίρα ευθύνης των εργαζομένων) και έτσι ο εργοδότης αποφεύγει τον χαρακτηρισμό του ως υπερήμερου δανειστή. Έτσι απαλλάσσεται από την υποχρέωση πληρωμής μισθών υπερημερίας κατά το άρθρο 656 ΑΚ στους μη απεργούς που δεν τους απασχολεί αν

και προσφέρουν πραγματικώς και προσηκόντως τις υπηρεσίες τους. Μετακυλίεται έτσι σ' αυτούς ο μισθολογικός κίνδυνος και η απεργία καταλογίζεται στη σφαίρα κινδύνου των εργαζομένων.

ΙΙΙ. Η ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΗ ΑΠΟΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΑΠΕΡΓΙΑΣ

1. Η καταστολή της απεργίας μεθοδεύεται με την προσφυγή στα δικαστήρια και την έγερση αγωγών για όλες σχεδόν τις απεργίες. Οι εργοδότες είναι σχεδόν βέβαιοι ότι οι αγωγές τους θα γίνουν δεκτές σύμφωνα με τα συμφέροντά τους. Η διαρκώς εντεινόμενη δικαστικοποίηση των εργατικών αγώνων είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα της σημερινής πραγματικότητας. Οι απεργίες οδηγούνται τις περισσότερες φορές στα δικαστήρια, αφού οι δικαστικές αποφάσεις σχεδόν πάντα τις κηρύσσουν παράνομες, επιβάλλουν τη διακοπή τους και τις απαγορεύουν και για το μέλλον, επιβάλλοντας και τις κυρώσεις που αναφέρθηκαν κατά των συνδικαλιστικών οργανώσεων και των συνδικαλιστικών τους εκπροσώπων (απειλή χρηματικής ποινής και προσωπικής κράτησης).

Χαρακτηριστικό των δικαστικών κρίσεων κατά τον έλεγχο της νομιμότητας της απεργίας είναι ο αυτοματισμός, η προσκόλληση στο γράμμα του νόμου, η παραγνώριση της φύσης του δικαιώματος απεργίας και η ερμηνεία του νόμου πάντα προς την κατεύθυνση του περιορισμού της απεργίας, διαμορφώνοντας ουσιαστικά ένα περιβάλλον εχθρότητας των δικαστηρίων απέναντι στο δικαίωμα της απεργίας.

2. Η αποδυνάμωση των απεργιακών κινητοποιήσεων από τα δικαστήρια γίνεται συχνότατα μέσα από την έννοια της καταχρηστικότητας. Κατά τον έλεγχο της καταχρηστικότητας τα δικαστήρια επικεντρώνονται, ανεπίτρεπτα, στον έλεγχο των αιτημάτων και των σκοπών της απεργίας, παρά τη θεμελιακή συνταγματική επιταγή να διασφαλίζουν την ακώλυτη και αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων. Εκτός από τον παράνομο ή όχι χαρακτήρα τους ελέγχεται αν τα αιτήματα είναι «παράλογα», «υπερβολικά», «επουσιώδη», «ανεπίκαιρα», «άνευ αντικειμένου», «άσχετα με τα εργασιακά συμφέροντα» ή

αν έχουν δυσμενείς επιπτώσεις στην οικονομική κατάσταση της επιχείρησης.

Ενδεικτικά με βάση τη νομολογία, η οποία πλέον αναπαράγεται, έχουν γίνει δεκτά και τα εξής, ανάμεσα σε πολλά άλλα παράδοξα:

- Η δυσαναλογία της ζημίας του εργοδότη από την απεργία από το ένα μέρος και των εργαζομένων από τη μη ικανοποίηση των αιτημάτων τους από το άλλο μέρος, καθιστά κατά τη νομολογία καταχρηστική την απεργία. Για τη διαπίστωση της δυσαναλογίας αυτής τα δικαστήρια καταφεύγουν σε αυθαίρετες εκτιμήσεις μονομερώς για τη ζημιά του εργοδότη ή του κοινωνικού συνόλου αγνοώντας τη φύση και το σκοπό της απεργίας καθώς και τα εργασιακά δικαιώματα για την προστασία των οποίων κηρύσσεται η απεργία.
- Οι μεγαλύτεροι και πλέον σημαντικοί περιορισμοί της απεργίας δικαιολογούνται νομολογιακά με την επίκληση του «γενικότερου κοινωνικού συμφέροντος». Το γενικό κοινωνικό συμφέρον, η εθνική οικονομία που δοκιμάζεται, οι επιζήμιες στο κοινωνικό σύνολο επιπτώσεις, ακόμα και η «ανωμαλία που θα προκληθεί στο επιβατικό κοινό» είναι συνηθέστατοι λόγοι καταχρηστικότητας της απεργίας.
- Ο χρόνος πραγματοποίησης της απεργίας ελέγχεται πάντοτε. Πολλές απεργίες έχουν κριθεί ως καταχρηστικές, επειδή πραγματοποιήθηκαν κατά την τουριστική περίοδο.
- Τέλος σε καταχρηστικότητα οδηγεί η κρίση ότι τα αιτήματα της απεργίας έχουν χαρακτήρα πολιτικό. Τα τελευταία χρόνια η νομολογία έχει προσχωρήσει σε ένα ιδιαίτερα ολισθηρό πεδίο. Κάθε αίτημα των εργαζομένων που απευθύνεται στην κυβέρνηση ή υπάρχει η υποψία έστω ότι στρέφεται, εμμέσως, εναντίον της κυβερνητικής πολιτικής, προσδίδει καταχρηστικό χαρακτήρα στην απεργία, ακόμα και όταν πρόκειται για απεργία σε επιχείρηση του δημόσιου τομέα, όπου η ουσιαστική ταύτιση της επιχείρησης με την κυβέρνηση καθιστά αναπόφευκτο το συσχετισμό των αιτημάτων με την κυβερνητική πολιτική.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η απεργία είναι δυνατή μόνο για το χρονικό διάστημα από την κήρυξή της ως την αναπόφευκτη δικαστική της απαγόρευση. Εξάλλου η απαγόρευση διατάσσεται ταχύτατα, αφού η κείμενη νομοθεσία προβλέπει ότι σε επείγουσες περιπτώσεις μπορεί να συντέμνονται οι προθεσμίες επίδοσης των δικογράφων, η πρακτική δε αυτή ακολουθείται γενικά και ανεξαιρέτα, ώστε η

επίδοση της αγωγής να μπορεί να γίνεται και λίγες ώρες πριν από τη δικάσιμο που ορίζεται πλέον την ίδια ημέρα κατάθεσης της αγωγής. Δεδομένης δε και της ταχύτητας με την οποία διεξάγονται οι σχετικές δίκες, συχνότατα η απόφαση εκδίδεται την ημέρα της συζήτησης της αγωγής ή την επόμενη, με αποτέλεσμα να παραβιάζονται κατάφωρα δικονομικά και ουσιαστικά δικαιώματα της εργατικής πλευράς, η οποία δεν έχει το στοιχειώδη χρόνο για την υπεράσπισή της. Το αποτέλεσμα είναι ότι η διαδικασία αυτή, δεν έχει απλά υποκαταστήσει, αλλά ουσιαστικά έχει υπεραναπληρώσει την (απαγορευμένη) διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων τις απεργιακές διαφορές.

IV. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

A) Το **Σύνταγμα**, στο άρθρο 23 παρ. 2 , προστατεύει το δικαίωμα της απεργίας. Στο άρθρο 23 παρ. 2 του Συντάγματος προβλέπονται και περιορισμοί του δικαιώματος απεργίας, ωστόσο στο τελευταίο εδάφιο του άρθρου 23 παρ. 2Σ τίθεται ένας κρίσιμης σημασίας **αντιπεριορισμός**: *«Οι (προβλεπόμενοι στην παρ. 2) περιορισμοί ... δεν μπορούν να φθάνουν έως την κατάργηση του δικαιώματος της απεργίας ή την παρεμπόδιση της νόμιμης άσκησής του.»*

B) Για την άσκηση του δικαιώματος απεργίας ο **N. 1264/1982**, που τη ρυθμίζει, θέτει μια σειρά **περιορισμών, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται :**

- Υποχρέωση **γνωστοποίησης** στον εργοδότη
- **Νόμιμα αιτήματα**
- Λήψη απόφασης από το **αρμόδιο όργανο** της συνδικαλιστικής οργάνωσης
- **Διάθεση προσωπικού ασφαλείας** ή, επί επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας, διάθεση προσωπικού για την κάλυψη στοιχειωδών αναγκών του κοινωνικού συνόλου
- Στα παραπάνω πρέπει να προσθέσουμε και την απορρύθμιση του δικαιώματος , λόγω της **αρνητικής στάσης της νομολογίας** των δικαστηρίων μας, αφού στη συντριπτική πλειοψηφία τους, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, τα δικαστήρια κρίνουν παράνομες τις

απεργίες. Η δικαστική «εκκαθάριση» μάλιστα ολοκληρώνεται σε εξαιρετικά μικρό διάστημα, εξαιτίας των πολύ σύντομων προθεσμιών στην εκδίκαση της σχετικής αγωγής, την έκδοση απόφασης και την άσκηση έφεσης.

Γ) Στο περιοριστικό αυτό πλαίσιο η πρόσφατη νομοθετική ρύθμιση με την οποία αυξάνεται η απαιτούμενη απαρτία της Γενικής συνέλευσης για τη λήψη απόφασης για απεργία στις πρωτοβάθμιες οργανώσεις, σε ποσοστό άνω του 1/2 των οικονομικά τακτοποιημένων μελών, δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο τη λήψη νόμιμης απόφασης για απεργία. Μέσω της ρύθμισης αυτής οδηγούμαστε, δεδομένων και των λοιπών περιορισμών, σε κατάλυση του σχετικού δικαιώματος «εν τη γενέσει» του , πριν καν αυτό ασκηθεί. Από την άλλη, οι υπόλοιποι νομοθετικοί περιορισμοί, η νομολογιακή απορρύθμιση του απεργιακού δικαιώματος και η εσφαλμένη ερμηνεία του άρθρου 656 ΑΚ από τα δικαστήριά μας, που επιτρέπει στη διάταξη να λειτουργεί ως υποκατάστατο της απαγορευόμενης ανταπεργίας, δημιουργούν το ασφυκτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο καλείται να λειτουργήσει το απεργιακό δικαίωμα και η συλλογική αυτονομία των συνδικαλιστικών οργανώσεων .